

Referatet er gått tapt.

Her gjengis derfor protokollen som ble ført under møtet og utdrag av referatet som finnes i Riksarkivet.

FORHANDLINGSPROTOKOLL FOR MØTER FOR LUKKEDE DØRER
STORTINGET 1915

Dato:	SEP nr.	Kart nr.	Stemme- tall	Stortingets beslutninger
17.08		1/39	Enst.	<p>holdt stortinget møde for lukkede døre.</p> <p>Statsraadets medlemmer, afdelingskaptein Østbye og kontorchef Hanssen gives adgang til mødet.</p> <p>Det forelaa til behandling den fra siste møde for lukkede døre udsatte sag.</p> <p>Indstilling fra militærkomiteen angaaende anvendelsen af tidligere afsatte og bevilgede beløb til sjøforsvaret. (indst. S. LVI)</p> <p>Komiteens ændrede indstilling til I og II er saalydende:</p> <p style="text-align: center;">I</p> <p>Stortinget samtykker i, at der af de ved stortingets beslutninger af 6.juli 1912 og af 4. juli 1914 til forskjellige forsvarsforanstaltninger bevilgede og afsatte beløb tillades anvendt - foruden de ved stortingets beslutning af 11. ds. bevilgede beløb</p> <p>kr. 11.033.000.00 -:</p> <p>Til forskjellige anskaffelser kr. 1048000,00</p> <p>Indredning af kanonbaad "Sleipner" som logisskib 21000,00 til Ramsund flaadestasjon (herunder sundets uddybning) efter administrasjonens nærmere bestemmelse. <u>kr. 372000,00</u></p> <p style="text-align: right;">Tilsammen kr. 1441000,00</p>

Møde for lukkede dører, Stortinget 17. august 1915

Dato:	SEP nr.	Kart nr.	Stemme- tall	II Regjeringen anmodes om for stortinget at fremlægge forslag til anvendelse af restbeløbet, Stortingets beslutninger
				kr. 10&366&000,00, tillagt renter af de paa byggekontrakterne for de to kystforsvarsskibe og en undervandsbaad udbetalte beløb samt i tilfælde overskuddet af den av stortinget under 6. juli 1914 besluttede ekstraordinære forsvarsskat, til nybygning m.v. for flaaden. Det er forudsætningen, at nævnte overskud kun skal anvendes til dækning i den udstrækning, som er nødvendig, for at de i 1912 til nybygning for flaaden bevilgede 16,2mill. kroner i sin helhed blir anvendt til saadan nybygning m.v.
			Mod 21	vedtages den ændrede indstillings I. (2det passus o.s.v som indstillingen)
			Mod 23	ligesaa den ændrede indstillings II.
			Enst.	Indst. III vedtaget.
			Mod 17	" IV "
			Mod 21	" V "
				Udenrigsminister Ihlen avgav derpaa en redegjørelse vedkommende forskjellige forhold med hensyn til, hvad der er passeret indenfor eller paa grænsen av vor teretorialgrænse i Vestfjorden fra de krigførende magters side, om de gjentagne torpederinger m.v. av vore skibe m.v. og om hvad der fra administrasjonens side er foretaget i saa henseende.
				Efterat et par talere havde haft ordet og derunder stillet forskjellige forespørgsler til udenrigsministeren, som denne besvarede paa stedet, blev sagen afsluttet med en tak fra præsidenten til udenrigsministeren for de meddelte oplysninger.
				Repræsidenten Ustvedt

Møte for lukkede dører, Stortinget 17. august 1915

Dato:	SEP nr.	Kart nr.	Stemme- tall	
				fremkom med endel opplysninger angaaende Kristiania staaelværk foranlediget ved udtalelser, som var faldne under debatten under repræsentanten Aavatsmarks interpellasjon i mødet den 12de ds. Efter endel bemærkninger fra Stortingets beslutninger
				forskjellige talere, hvoriblandt fra forsvarsraaden, blev forhandlingerne om dette spøragsmaal afsluttet. Repræsentanten Michelet rettede dernæst en forespørgsel til forsvarsraaden vedkommende feldtjenstøvelserne i Smaalenene. Statsraad Holtfodt besvarede forespørgselen, hvormed interpellanten arklærede sig tilfreds. Enst. vedtoges efter forslag af præsidenten: Beslutningerne blir at offentliggjøre, men forhandlingerne forøvrigt at hemmeligholde. De hemmelige dokumenter, st. prop. no 114 og indst. S. LVI for 1915 tilbageleveres repræsentanterne til stortingets kontor.
			Enst.	efter forslag af præsidenten: Forsvarsdepartementet faar adgang til at ta en fuldstændig afskrift af forhandlingerne ang. forsvarsforanstaltninger i møde for lukkede døre den 11de og 17de august, samt angaaende repræsentanten Aavatsmarks forespørgsel i møde for lukkede døre den 12de og repræsentanten Utstvedts udtalelse idag. Repræsentanten Gausdal bragte paa bane spøragsmaalet om stortingsdiætens udbetaling uden at det gav anledning til nogen forføining. Protokollen blev derpaa oplæst og enstemmig godkjendt. Mødet sluttet. Årstad Ivar Tveiten

Riksarkivet, Utenriksdepartementet, P12-A, Boks 5543:

Avskrift

av stenografisk referat av utenriksministerens uttalelser i Stortinget i møte for lukkede døre den 17. august 1915.

Utenriksminister Ihlen: Da krigen begyndte for et aars tid siden, var vi meget angstelige for, hvad der maatte kunne ske langs vor kyst. Vi tænkte os jo dengang, at der muligens kunde bli store slag i Nordsjøen, at der kunde komme slagflaater ind paa vore kyster, ind i vore fjorde og langs vort territorialvand. Der har imidlertid gaat omtrent et aars tid, uten at der er skedd noget videre paa vort territorialvand; men i den aller sidste tid har forholdet forandret sig noget. Det er jo paa det rene, at Norges sjøgrænse strækker sig i en avstand fra land av 1 geografisk mil, og utenfor vore fjorde gaar grænsen 1 mil i linjen mellem ytterste land paa begge sider. Dette er jo fastslaat i over 100 aar nu. Den 25. februar 1812 faldt der en kancelli-promemoria, som uttalte følgende: "Vi ville have fastsat som Regel i alle de Tilfælde, hvor Spøragsmaal er om Bestemmelse af Vor Territorial-Høiheds Grændse udi søen, at denne skal regnes indtil den sædvanlige Sø-Mils Afstand fra den yderste Øe eller Holme fra landet, som ikke overskylles af Søen". Og denne 4-mils grænse er i de forløpne 100 aar blit fastholdt av alle norske regjeringer og av den norske lovgivende myndighet og ved foranstaltninger, som har været truffet paa forskjellig maate; og det er hævdet, at vore fjorde ogsaa er norsk territorialvand.

Allerede før krigen begyndte var vi oppe i en strid med England angaaende dette spøragsmaal. Vi hadde dengang, og vi har endnu gaaende den saakaldte "Lord Roberts" sak. Det var et engelsk fiskefartøi, som fisket oppe i Varangerfjorden paa et sted, som Norge ansaa for norsk territorialvand, og derom har striden gaat. Under den diskussion, som har fundet sted angaaende dette spøragsmaal mellem Norge og England, har den engelske regjering blandt andet uttalt, at territorialvandet ikke strækker sig utover 3/4 mil; og endvidere har den engelske regjering uttalt, at England aldrig har regnet Vestfjorden eller Varangerfjorden som norsk territorialvand. Vi har i sin tid - det er saa langt tilbake som i 1868 - hat en noteveksling med Frankrig om Vestfjorden, og det endte med, at Frankrig anerkjendte Norge at være eneberettiget til fiske i Vestfjorden. Vi hadde altsaa spøragsmaalet gaaende med England, før krigen begyndte.

Nu i det sidste - jeg kan sige i de to sidste maaneder muligens - har der meget ofte vist sig engelske krigsskibe i Vestfjorden. At passere Vestfjorden har de lov til efter de internationale regler; men de har tildels ogsaa gaat

frem og tilbake og gjort patruljetjeneste i Vestfjorden, det lar sig ikke negte. Vi har derfor maattet protestere mot Englands optræden ved flere leiligheter.

De første anledninger, ved hvilke vi protesterte, viste sig imidlertid at angaa begivenheter, som hadde fundet sted indenfor 3-milsgrænsen - altsaa paa saadanne steder, som ogsaa England anerkjender som norsk territorialvand. Det var først begivenheten med den tyske damper "Pallas", som englænderne tog som prise. Der kom imidlertid et norsk vagtskib til, og efter endel diskussion frem og tilbake erkjendte englænderne sin uret, erkjendte, at skibet var tat indenfor territorialgrænsen og gav det fri. Vi lot legationen i London protestere mot, hvad der her var gjort, og det engelske utenriksdepartement har svaret, at den britiske regjering dypt beklager, hvad der er skedd, og at admiralitetet er anmodet om at indskjærpe flaaen den største respekt for norsk territorialvand. - Vi hadde tilfældet med det svenske dampskib "Porjus", "Fædrelandet" og flere andre, som jeg ikke skal komme nærmere ind paa, men det viste sig som sagt heldigvis, at de første av disse begivenheter hadde fundet sted indenfor 3-milsgrænsen, og paa vore protester svarte den engelske regjering gjentagende overfor minister Vogt i London, at den ikke ønsket nu under krigen at opta disse principielle synspunkter angaaende Vestfjorden som norsk sjøterritorium og angaaende 3- eller 4-milsgrænsen, og selvfølgelig ønsket heller ikke Norge nu at sette den strid paa spidsen. Vi henstillet da til England, at det i hvert fald faktisk skulde respektere vort territorialvand, og der gik henimot en 14 dages tid, da engelskmændene holdt sig ganske borte fra Vestfjorden. De lovet, at de skulde respektere vort territorialvand uten dog bestemt at si, hvor grænsen gik, og de holdt sig som sagt helt borte fra Vestfjorden i 14 dages tid.

Saa kom de desværre igjen derop. Det var hjelpekrysseren "India", som viste sig i Vestfjorden, og som bekjendt blev denne skudt i sæk av et tysk skib. Dette skedde paa et punkt i Vestfjorden, som det er aldeles givet ligger i Vestfjorden; det kunde vi ikke komme forbi. "India" er altsaa skudt i sæk i Vestfjorden, som Norge opretholder som sit territorialvand. Der reiste sig da det spørsmål: Hvad skal vi her gjøre? Og vi har diskutert det med vore marineautoriteter, og der er ogsaa blit fremholdt den ting, som man holder paa i andre lande, at man har en grænse for fiskerierne og en anden for territorialvand, og man kunde altsaa si, at i et tilfælde som dette fastholder man, at Norge har eneret til fiske i hele Vestfjorden, mens man kunde trække op en anden grænse for territorialvandet, 3 kvartmil av land langs Lofoten paa den ene side og langs fastlandet paa den anden side. Imidlertid kom jeg meget snart til den bestemte opfatning, at det var ikke tiden nu til at gjøre nogen forandring i disse ting. Norge har bestandig

fastholdt, at vi har 4-milsgrænsen, og at Vestfjorden er vor, baade naar det gjælder fiskeri, og naar det gjælder nøytralitet, og jeg mente i hvert fald, at det vilde være en stor fejl nu at forandre paa dette. Vi kunde altsaa opnaa den fordel, at vi ikke behøvet at si noget paa, at krigsskibe gaar der; men jeg mener, at det for fremtiden vilde være en svakhet, og det vilde være farlig for os, naar disse spørsmål i sin tid blir optat paa en international konferance, hvad de vel vil bli. Det er jo rimelig, at dette med territorialgrænsen vil bli fastsat internasjonalt, og da vil man altsaa samtidig ha anledning til at sikre sig dette saadan, som det har været fra alders tid. Paa andre betingelser vil naturligvis Norge aldrig tiltræ en saadan bestemmelse. Under disse omstændigheter, og da det var et tysk skib - saavidt vi vidste i alle fald, man har jo ikke seet noget til det - som skjød "India" i sæk, fandt vi det nødvendig at sende et telegram til vor minister i Berlin. Telegrammet lyder saa:

"I anledning av, at britisk hjelpekrydser "India" ottende dennes er blit sænket i Vestfjorden cirka ni kvartmil nordvest av Helligvær, antagelig ved torpedo fra tysk undervandsbaat, ber jeg legationen tilstille Ausvärtiges Amt verbalnote av følgende indhold: Stedet for omhandlede begivenhet ligger efter den norske regjering opfatning utvilksomt indenfor grænsen for Norges territorialfarvand, idet Vestfjorden, som begynner ved Skomvær, i umindelige tider har været indbefattet i disse farvand. Det er vistnok saa, at den britiske regjering for nogle aar siden i anledning av spørsmålet om norske fiskeres eneret til fiske meddelte den norske regjering, at den ikke anerkjendte Vestfjorden som i sin helhet norsk territorialfarvand. Den norske regjering har imidlertid paa sin side overfor den britiske regjering fastholdt, hvad den anser for sin ret. Hvis den norske regjering nu iagttog taushet likeoverfor den tyske regjering i anledning av ovennævnte begivenhet, kunde dette muligens fremkalde det indtryk hos den keiserlige regjering, at den norske regjering ikke længere anser Vestfjorden i sin helhet for norsk territorialfarvand, eller ikke anser det sted, som det her gjælder, for at ligge i Vestfjorden. Den norske regjering har derfor ved nærværende villet fremholde, at efter dens mening har krigførende magters krigsskibe ikke adgang til i nogen del av Vestfjorden at foreta nogen saadan handling, som ifølge folkeretten ikke er dem tillatt i nøytralt farvand. Den norske regjering vil samtidig anføre, at den ikke kan opgi haabet om at se denne menings berettigelse anerkjendt av alle magter".

Dette telegram blev altsaa sendt til legationen i Berlin, og til legationen i London blev der samtidig sendt en meddelelse om, hvad vi hadde foretat i Berlin med ordlyden av vor note til den tyske regjering. Likeoverfor den engelske regjering har vi jo striden gaaende; de kjender vor opfatning, og vi kjender den engelske

regjerings opfatning. Dette har vi endnu ikke faat noget svar paa; men vi kan visst gaa ut fra, at Tyskland vil svare, at heller ikke de vil anerkjende Vestfjorden som vort territorialfarvand. Vi faar da se, hvad svar vi faar; men hvad der end sker, saa tror jeg, det er rigtig, at vi har fastholdt det, som har været norsk opfatning fra umindelige tider.

Der er ogsaa et andet spørsmål, som har reist sig ved denne torpedering, som her har fundet sted. Som Stortingets medlemmer vistnok har seet, er et noksaa stort antal engelske mandskaper kommet ind til Narvik og Bodø. Nu er de kanskje reist derfra ogsaa. Efter bestemmelsen i samme overenskomst skal fremmede krigsfolk, det være tillands eller tilsjøs, interneres, og efter den almindelige regel skulde de altsaa interneres. Men naar man ser efter i forarbejderne til Haageroverenskomsten, saa er det uttrykkelig sagt, at fra den almindelige regel om, at de skal interneres, er der gjort en undtagelse. Det er nemlig det tilfælde, at et nøitralt handelsskib samler op saarede, syke eller skibbrudne og derefter kommer ind til nøitral havn uten at ha møtt nogen fiendtlige kryssere og uten at ha bundet sig paa nogen maate; da skal de individer, som kommer med et saadant nøitralt skib, ikke komme ind under bestemmelsen, de skal være fri. Her var det altsaa et svensk skib, som hadde samlet op noksaa mange og hadde ført dem ind til Narvik. De, som er kommet med det svenske skib, har vi altsaa efter dette ret til at slippe ut; men de som ellers er kommet ind, de kom tildels med en engelsk trawler, "Saxon", og tildels med sine egne engelske baater, dem maa vi internere. Dette er den opfatning, som det norske utenriksdepartement har hævdet. Vi hadde et lignende tilfælde ihøst, da dampskibet "Weimar" forliste i Trondhjemsfjorden, hvor vi gik frem paa samme maate. Dengang blev der fra Tyskland sagt, at de syntes, vi var for hensynsfulde likeoverfor engelskmændene ved at benytte ikke bare Haageroverenskomsten, men ogsaa hvad der staar i forarbejderne, og Tyskland mente da, at vi ikke skulde ha sluppet dem ut. Vi har telegrafert til vor minister i Berlin om dette og meddelt, hvad vi agter at gjøre, og han har sagt os, at han tror, at Tyskland vil komme til at nedlægge en skarp protest mot, at vi overhodet slipper ut disse engelskmænd. Men vi har gaat frem paa den maate ved "Weimar" ihøst, og jeg kan ikke se andet end, at dette er den rette vei folkeretslig seet at gaa frem paa. Tyskland har sagt, at denne Haageroverenskomst har ikke England ratificert, og derfor kan vi ikke benytte bestemmelsen. Men det er jo ikke netop, fordi det staar i Haageroverenskomsten, men fordi vi mener, at det er den rigtige almindelige folkeret, som er uttrykt ved dette, vi har ialfald ikke nogen bedre folkeret og vi bruker den, omend England ikke har ratificert denne overenskomst. Hadde England ratificert overenskomsten, mener Tyskland, kunde England ha tvunget sig til, at den skulde brukes, og det kan saa være, men

jeg kan ialfald ikke se andet, end at det er rigtig at bruke den bestemmelse, vi har her. Det faar være den folkeret, vi benytter os av. Men som sagt en skarp protest kan det godt hände vi faar.

Nu har vi altsaa sagt vor mening om disse spørsmåal; vi har jo ikke sagt det i den form, at det er vor mening, at vi vil lægge hele vor flaate oppe i Vestfjorden og skyte paa den første som kommer; det kunde man si, var mest korrekt at gjøre, men det har vi ikke gjort, og jeg vil i sammenhæng hermed peke paa, hvad Sverige gjør nede ved Falsterbo, paa sydvestspidsen av Skaane. Der har Sverige samme strid med Tyskland som vi har med England i Vestfjorden og paa andre kanter. Der ligger nemlig de tyske krigsskibe indenfor 4-milsgrænsen og stanser skibene, som kommer der; baade svenske og norske skibe er blit stanset. Vi hadde et skib "Gefion", som blev stanset dernede, og der har vi en skrivelse fra den svenske lodsstyrelse, som siger, at lodsstyrelsen finder, at den omskrevne dampbaat er stoppet og visitert indenfor det omraade, som efter vedkommende paragraf i toldbestemmelserne skal regnes som svensk farvand. Den blev stoppet, tat til Swinemünde og sat for priseret, men blev frikjendt og fik fuld erstatning, saa det spørsmåal kom ikke op, om den var tat indenfor 3- eller 4-milsgrænsen og hvor denne grænse gaar. Likesaa har vi et andet svensk skib "Ellida"; det blev ogsaa tat indenfor 4-milsgrænsen, altsaa paa det, som Sverige anser for sit nøytrale vand, men det blev ogsaa frikjendt, og der siger overpriseretten at skibet skal frikjendes av de og de grunde, men den siger uttrykkelig, at overpriseretten har ikke herved paa nogen maate villet anerkjende den baade av Sverige, Norge og Danmark paastaaede 4-mils zone; det tar de uttrykkelig forbehold om. Men Sverige - det er det ogsaa oplyst om underhaanden fra den svenske utenriksminister - Sverige gjør ikke andet end, at de siger ogsaa sin mening, men det gaar heller ikke hen og skyter paa de tyske krigsskibe, som kommer der; de fastholder sin grænse 4 mil, Tyskland vil bare anerkjende 3 mil.

Det som vel har tildraget sig mest opmerksomhet av det, som sker for Norges vedkommende, det er vel desværre alle disse torpederinger, som foregaar. Jeg har jo tidligere uttalt mig om det. Stortingets medlemmer vil vistnok erindre, at jeg har git den meddelelse, at Tyskland vil gi erstatning for "Belridge" og har foreslaat, at der skulde nedsættes en komite bestaaende av en nordmand og en tysker, som skulde fastsætte erstatningens størrelse. De to har været sammen og har fastsat erstatningsbeløpet. Reparationen av skibet koster 16 000 pund sterling, og desuten blev ført op den indirekte skade. Det var fra først av i Tyskland gjort litt vanskeligheter ved at betale den indirekte skade, som rederen har litt derved, at skibet ikke har kunnet brukes i 80 dage; men ved den protokol, som nu er oppgjort av de norske og tyske

delegerte, er medtat ogsaa den indirekte skade, saaledes at foruten de 16 000 £ til direkte skade er her medtat 14 000 £ for den indirekte skade, saa det blir 30 000 £. Jeg har hat anledning til at gjennemgaa protokollen, og saavidt jeg skjønner er rederen meget gentilt behandlet. Protokollen er oversendt til den tyske regjering og godkjendt av den, og hvis den tyske regjering betaler efter den skala, synes jeg, det er gjort, hvad man med rimelighet kan forlange av den tyske regjering paa det omraade.

Saa er det et skib til, som tyskerne vil betale for. Det er "Minerva". Det vil kanskje dreie sig om 2 millioner. Undersøkelsen er avsluttet, sier den tyske regjering, og det har været en række uheldige omstændigheter, sies det, som gjorde, at føreren av undervandsbaaten trodde, at det var et engelsk skib. Det var et skib med engelsk flag, som hadde gjort angrep paa denne undervandsbaat, og undervandsbaatens fører trodde, da han fik se "Minerva" - naturligvis med norsk flag - at det var det samme skib og han skjøt da paa "Minerva". Det første skud beskadigede skibet men bragte det ikke til at synke. Saa ventede undervandsbaaten for at se efter at besætningen kunde redde sig, saa vilde undervandsbaaten sende en anden torpedo, hvis det var nødvendig. Imidlertid kom dampskibet "Iris" gaaende og traf anstalter til at ta "Minerva" paa slæp. Men da undervandsbaatens fører saa dette, avskjøt han en torpedo til imot "Minerva"; men skuddet gik galt. Torpedoen, som var, hvad tyskerne kalder en "kurvenläufer", tok en gal retning og gik under "Minerva". Efter hvad der saaledes opplyses, var det ikke paa nogen maate meningen at skyte "Iris". Det var "Minerva" som de vilde skyte, og den tyske regjering sier uttrykkelig i sin note, at det var heller ikke ment at skyte "Iris". Men den sier, at der her er kommet en række ulykkelige omstændigheter til, og de har gjort, at "Minerva" er skudt, og den tyske regjering uttaler da sin beklagelse over, hvad der her har fundet sted og erklærer sig villig til at betale erstatning for den skade, som er bevirket. Den erstatning foreslaar den fastsat paa samme maate som ved "Belridge", at den tyske regjering skal opnævne 1 mand, og den norske regjering 1, og disse skal da komme sammen og søke at bli enige om at fastsette skadens størrelse. Jeg vil ogsaa gjøre oppmerksom paa, at jeg fra minister Ditten har faat et brev til angaaende "Iris", ifølge hvilket man i det tyske utenriksdepartement har sagt til Ditten, at med hensyn til det første skud, som blev skudt efter "Iris", var det ikke meningen, at "Iris" skulde ha det skud. Han sier uttrykkelig minister Ditten i et brev av 7. august "Under en samtale den 4. ds. angaaende "Minerva"s sänkning meddelte Ministerialdirektor Kriege, at det først mot "Iris" rettede torpedoangrep skyldtes en torpedo, som var utskudt mot "Minerva", men som paa grund av konstruktionsfeil tok en feil retning og gik under "Iris" istedetfor. Betræffende det andet angrep

var undersøkelsen endnu ikke avsluttet. Herr Kriege uttrykte imidlertid sin glæde over, at intet menneskeliv var gaat tapt ved anledningen". Altsaa, de beklager, hvad der er gjort og opplyser, at det skal undersøkes nærmere hvorledes "Iris" blev skudt. Senere ogsaa er "Iris" stanset av en tysk undervandsbaat, og da blev den russiske pakkepost tat ut; men der blev ikke forsøkt at skyte paa skibet. I det hele tat faar vi indtrykket av, at Tyskland har latt vore ruter paa Newcastle-Bergen gaa uantastet. De har kastet ut nogle varer, men latt skibene gaa uantastet. Den pakkeposthistorien paa "Iris" var jo noksaa eiendommelig, og vi har skrevet og bedt om forklaring. Men det maa tages i betragtning, at det var kun russisk pakkepost, og Rusland har ikke ratificert, ja, ikke engang underskrevet Haageroverenskomsten, som angaar postforsendelser. Vi maa da se, hvad der svares.

Saa er det sænkningen av "Trondhjemsfjord", og det er jo et noksaa komplicert spørsmaal. "Trondhjemsfjord" var beordret at gaa ind til Kirkwall; der blev sat ombord engelsk prisemandskap, og der blev heist engelsk flag, og saa kommer en tysk undervandsbaat og skyter den i sæk. "Trondhjemsfjord" blev indkjøpt fra England efter krigens utbrud, og det er oplyst, at det var av den grund, der blev skudt. Her er saken imidlertid noksaa komplicert, fordi der var engelsk prisemandskap. Utenriksdepartementet har hat gjentagne konferanser med Amerikalinjen, og vi er blit staaende ved, at vi har rettet en henvendelse til den engelske regjering om under disse omstændigheter at erstatte skaden og erstatte den uten at det kommer for priseret; der er ialfald gode grunde, som taler for det.

Paa samme maate som med "Trondhjemsfjord" er det jo ogsaa med "Drammensfjord", som vi vet er kommet hit. Da "Trondhjemsfjord" blev skutt, var "Drammensfjord" paa sjøen underveis til Norge. Vi henvendte os da til den engelske regjering og henstillet til den, at skibet ikke maatte bli tat ind til Kirkwall, men maatte faa gaa sin nordlige rute uantastet, og vi fik meddelelse om, at det skulde ske. Baktefter fik vi underretning om, at den ordre var sendt fra det engelske admiralitet, men var kommet for sent; skibet kom derefter ind til Kirkwall, men kom lykkelig og vel derefter ind til Norge. Vi har nu ogsaa efter konference med Amerikalinjen gjort en henvendelse til Tyskland og forklaret indkjøpet baade av "Drammensfjord" og "Trondhjemsfjord", som vi mener er ogsaa efter folkeretten et reelt og frit kjøp, og vi har henstillet til Tyskland, at de ikke skal skyte paa "Drammensfjord". Vi har spesielt paapekt, at disse skibe brukes jo til at gaa mellem de to nøitrale lande, Amerika og Norge, og til at forsyne os med fødevarer, og spesielt var det jo meningen, at de nu skulde gjøre nogen reiser omtrent utelukkende for provianteringskommissionen. Dette har vi nylig gjort, saa dette har vi endnu ikke faat svar paa.

At der sänkes saa mange skibe i den senere tid, er naturligvis, fordi de gaar med kontrabande, og spesielt synes det, som om det er Tysklands mening, hvad propsladninger angaar, vil det ikke tillate dem at gaa til England. Men vi har jo set i den senere tid, synes jeg nok, at de ikke skyter uten at ha snakket fra; de stopper skibene og lar mandskapet komme väk, og saa skyter de dem, naar der er kontrabande ombord. Alle disse saker kommer jo for priseret, og efterat de har väret for priseret, har man jo ogsaa anledning til at opträ, hvis man synes, at dommen er faldt altfor urimelig; det vil ogsaa bli gjort ialfald i endel tilfælde.

Vi har jo i de senere maaneder, ja, jeg kan nästen si, siden krigen begyndte, hat vanskeligheter med vore varetilførsler. Det er blit værre og værre, og spesielt vil jeg jo si, at det er England, som der har övet sit pres, forat der ikke skulde komme varer til Tyskland, og dette har gaat utover de nöitrale lande, baade Norge, Sverige og Danmark. De varer vi har faat fra Amerika er tildels stanset i England, og det har väret vanskelig at faa varer fra England. Der er gjort forskjellige forsök eller tillöp til forsök paa at faa ordnet det paa en maate, saa man skulde faa varerne lettere. Der har väret tale om at faa indført her i landet, det, som man har i Holland, en stor trust for alle vareforsendelser. Imidlertid begynner diskussionen ialfald hos vore næringsdrivende at komme bort fra den ting; jeg tror ikke, det har nogen videre stemning for sig länger. Saa har der väret tale om at enkelte store næringskorporationer skulde stille garanti, og det arbeides der endnu med baade i Norge og Danmark. Det er saa op og ned forresten med, hvordan det gaar i England, og skal vi dömmе efter, hvad der er skedd i de sidste 8-14 dage, ser det jo ut til, at de behandler os litt rimeligere. Smöreolje har der väret stor mangel paa, det har vi faat en hel del av. Automobilringer saa det ut til ikke skulde bli at faa, det er der kommet fuldt op av nu, og om bomuld har vi holdt paa at faa istand et arrangement. Og kul faar man; det vil si, vi faar jo ikke alt, vi vil ha, men vi faar ikke saa ubetydelig. Men at der vil bli større og større vanskeligheter utover, er der visst ikke tvil om, og spesielt er jo England noksaa slem nu for tiden med at lägge betingelser paa alle de varer, som kommer. De sender raamaterialier til vore fabrikker, men de sätter som betingelse, at de fabrikerte varer ikke skal sendes til noget land, som er i krig med England. Paa den maate vil vor industri paa mange maater faa vanskeligheter at kjampe med.

Som bekjendt har der länge väret drevet underhandlinger i Stockholm mellem Sverige og England. De underhandlinger er jo foreløbig indstillet, det vil si avbrutt er de ikke, men der skulde indhentes nye instruksjoner, heter det, og de har holdt meget länge paa, saa hurtig er det ikke gaat, det kan ialfald siges. Det, som det jo isär gjælder om, er

transiten fra England til Rusland. Der har Sverige gjort noksaa store vanskeligheter. Sverige utfærdiget for nogen tid siden transitforbud for alle utførselsforbudte varer, forsaavidt der ikke var etablert regulær gjennemgangstrafik over Sverige med vedkommende fremmede land, det vil si praktisk talt transitforbud overfor Rusland, men ikke overfor Tyskland, og det er det jo, man der har holdt paa at skulle faa en forandring i, og som der vel ogsaa maa bli en eller anden forandring paa. Jeg vil imidlertid her peke paa, at disse svenske bestemmelser ogsaa har voldt Norge mange vanskeligheter i vort varebytte med Rusland. Efter Karlstadoverenskomsten skulde vi jo ha fri transit. Karlstadoverenskomsten gir os jo utvilsomt ret til transit av de varer, som ikke er kontrabande, og Sverige har stillet sig paa det standpunkt nu, at vi faar disse varer fra Rusland og hit, men de gjør noksaa mange vanskeligheter, naar vi skal sende varer til Rusland. Vi har overfor Sverige maattet peke paa, at vi har ret til den transit og derfor maa forlange, at vore varer sendes. De har heller aldrig sagt nei til dette endnu, men de lar varerne ligge temmelig længe, før de gaar ind paa at sende vore varer, saa der ligger fremdeles varer i Sverige, som er kommet fra Norge, og som skulde gaa til Rusland. De har gjort vanskeligheter ved det. Og fra norsk side har vi ikke villet optræ altfor skarp paa dette punkt for øieblikket; for vi mente, at nu, mens Sverige og England forhandlet, fik vi være saa nøitrale vis-à-vis Sverige som mulig. Men vi kan jo heller ikke finde os i, at der lægges hindringer i veien for den legitime transit av norske varer til Rusland - og ikke bare transiten av norske varer, men ogsaa av varer, som er indført hertil, og som sendes videre herfra. Der er altsaa vanskeligheter med vor varetilførsel og med vore skibe, og vanskelighetene blir ikke mindre efter denne dag. Vi er nu kommet gjennom det første krigsjaar, og vi faar alle haape, at vanskelighetene ikke blir meget større i det jaar, som kommer. Men mindre blir de ikke; det kan vi nok være sikre paa.

Utenriksminister Ihlen: Det spørsmaal, som den ærede repræsentant berørte her, er jo et spørsmaal av den allerstørste betydning for Norge. Det lar sig jo ikke negte, at de saakaldte aktivister i Sverige fører en ganske kraftig agitation. Men jeg har den bestemte opfatning, at saa længe den nuværende svenske regjering blir staaende, vil der ikke bli tale om at gaa til nogen krig fra svensk side. Men vi maa jo indrømme, at naar svenskerne med deres gamle minder, med minderne om de krige, de har hat med Rusland, nu ser, hvorledes tyskerne gaar frem paa østfronten, og kanskje faar se, hvorledes de vil gaa op gjennom de gamle svenske provinser, er det rimelig, at der fremkaldes uro blandt mange svensker. Det

maa vi ha opmerksomheten henvendt paa. Og forsaavidt kan det jo være - jeg faar vel ialfald lov til at si kjedelig, at det ikke er gaat noget bedre med de underhandlinger, som nu har været ført i Stockholm mellem England og Sverige. Det vilde ha været meget ønskelig, om de var kommet til en ordning. Jeg har imidlertid efter de opplysninger, jeg sitter inde med, den tro, at de trods alt, vil komme til et arrangement, og jeg tror, det vil ha en stor betydning, hvis det virkelig kommer istand. Med hensyn til vor minister i Stockholm maa jeg si, at jeg næsten daglig faar breve fra ham, saa han holder mig saa godt à jour, som jeg tror, han paa nogen maate kan. Der er naturligvis ting, han ikke faar vite; det er klart; men i det store og hele tat tror jeg, vi er vel underrettet; jeg kan ikke si andet. Jeg er saa fuldt enig med den forrige taler i, at dette spørsmaal maa vi være fuldt opmerksomme paa; men jeg har den faste tro ikke bare til den nuværende svenske regjering, men til hele det svenske folk, at naar det kommer til stykket, vil Sverige ikke være med paa eventyr; for jeg kan ikke se det anderledes end som eventyr, om Sverige nu vilde kaste sig ind i krigen.

Utenriksminister Ihlen: Efter de opplysninger jeg sitter inde med tror jeg ikke at det er nogen utsigt til at der vil ske noget ministerskifte i nær fremtid i Sverige. Og spesielt vil jeg si at jeg anser det meget heldig, at Wallenberg sitter der som utenriksminister. Jeg tror, at deri ligger en stor betryggelse; jeg kan ogsaa her peke paa personlige konferanser som jeg hadde med Wallenberg under Malmømetet. Jeg har den bestemte tro og oppfatning, at baade Wallenberg og hele den nuværende svenske regjering holder paa at de ikke skal gaa i krig. Og jeg har grund til at tro, at der ikke er utsigt til at der blir regjeringsforandring i Sverige nu. Men selvfølgelig ingen kan overta garanti, hr. præsident.

Utenriksminister Ihlen: Ja, det blev jo ved møtet i Malmø avtalt at man skulde fortsatte samarbeidet, og det har man gjort, ikke bare ved korrespondance, men vi har jo hat spørsmaal som har angaaet os alle 3 og som vi har behandlet i konferanser. I Kjøbenhavn hadde vi en konferanse angaaende spørsmålet om konvoi, her i Kristiania har vi hat en konferanse angaaende foranstaltninger i anledning av hvad der burde gjøres likeoverfor minefaren, den fare, som truet os, naar miner kom strømmende rundt vore kyster, og saa har vi i Gøteborg hat en fragtkonferanse. Vi har fortsatt samarbeidet. Men jeg skal nok indrømme at det kan paa en maate sies at ligge noget utenfor rammen av Malmømetets forhandlinger dette, at Sverige nu paa egen haand har disse forhandlinger med England. Jeg vil indrømme det.

Møte for lukkede dører, Stortinget 17. august 1915